

מסורת הש"ס עם הוספות

א) עי' תוס' כתובות לג. ד"ה וניתר, צ] שצונות לב ע"ש, ג] שצונות לב ע"ש מיר כ: נדרים פו. ז"ק עג: ז"צ קטו: עי' תוס' ב"ק עג: ד"ה כו, ד] עי' תוס' ב"ב קסב: ד"ה נמצא, ה) עי' תוס' ב"ב מא: ד"ה נחלקה, ו) במדבר לה כה, ז] עי' סנהדרין סה, ט) עי' סנהדרין לב, טו) דברים יט טו, י) סנהדרין כו: ט] ויעי' חוס' יצמות כה. ד"ה הוא וכו', ל) ע"ע תוס' סנהדרין ט. ד"ה בזמן.

הגהות הב"ח

א) תוס' ד"ה אמר ר' יוסי. ז"צ ע"ל בתוס' סוף דף זה בד"ה דעינ: ב) ד"ה לאסודי וכו' וי"ל דסגרא הוא דכיון: ג) ד"ה שמואל וכו' דפרישית לעיל. ז"צ בד"ה א"ר יוסי: ד) בא"ד דמקשינן שלשה לשנים לענין נמצא:

גליון הש"ס

גמ' אחד דיני ממונות. עי' שצונות דף לה ע"א חוד"ה או: תוס' ד"ה אמר רבא וכו' אב"ענין נמצא כו'. עי' סנהדרין לא ע"א חוד"ה ש"פ:

תורה אור השלם

א) לא יקום עד אחד באיש דבר, עין ודב"ל חפאת בכל חפא אשר יחפא על פי שני עדים או ער פי שלשה עדים יקום דבר: [דברים יב, טו]

ליקוטי רש"י

אמר רבי יוסי במה דברים אמורים. מעדותן בטלה. בדיני נפשות. דמתנא אמר (במדבר לה) והללו העדה למטהדין נתר זכותא לנטל העדות ולא יהרג לא הוא ולא הס. רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות שון כן. עדותן בטלה. ואימתי. דדיני נפשות עדותן בטלה. בזמן שהתרו. הקרוז או הפסול עצובי עברה שגילו דעתם שאף הם נעשים עדים והכי הכתוב הקוץ שלשה לנטל העדות אם יש קרוז או פסול אצל לא התרו הקרוז והפסול עטובי עברה אלא שמתו והכשרים התרו בהן אין אלו נעשים עדים ומתקיים העדות בשאר: [סנהדרין ט. תוך כדי דיבור. כל שני דברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה בתוך כדי דיבור שקיים דבור הראשון התחיל דיבור האחרון. ורשב"ם בבא בתרא קטט.]. תלמיד דרב. שלום עליך רב! [שבועות לב.]. ב"א חד וחד בתוך כדי דיבור ש"א חבירו. כשאמר זה וכו' התחיל זה לומר בתוך כדי שאילת שלום [שבועות לב.]. הכי אמרינן ד"ה וכו'. כלומר כשאדם לראות את המעשה לאזה דעת צאצא לראות או להעיד וכו' נמנינו למדין שהצא לראות מעשה כדי להעיד חשנין ליה עד ואפילו לפסול כל תצריזו לנטל עדותן אם הוא פסול ורשב"ם ב"ב קי"ג ע"ב בד"ה ג' שנכנסו. ורב נחמן אומר הלכה כרבי. וקי"ל הלכה כרז נחמן דדיני [שם].

כגון שבא והכחו הכאת מות מאחוריו שאינו מכיר מי הכהו כדי להעיד אלא העדים הן בלבד שראוהו והן המעידין עליו וכן הנרבע כיוצא בו כשרבעו מאחריו ולא ראהו. ואקשינן ההורג (והנרבע) [והרובע] שאי אפשר לומר שלא ראו אם יודו ויצלו ותבטל העדות כולה שהרי נכללו עמהן קרובין. ואוקימ' על פי שלשה עדים או על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר אם נמצא במעידיו עדות קרוב או פסול בטלה העדות אבל בבעלי הדין לא. מדחינן לרבא דהוא בתרא מפרש טעמא דרבי (שמעון) [שמענין] מינה דהילכתא כותיה סבירא ליה. ודאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איוון] דרך זו התראה ששנה במשנתנו. ואמר אמרינן להו למיחזי אתיותו שמה שמעתם צעקה ורצתם לראות מה היא ולא לעדות נקבצתם ונודמן לכם וראיתם שזה הרג את זה או נודמן לכם וראיתם שזה הלוח לזה כך וכך מומן אם כן ראיתם מה יעשו שני אחין שראו אחד שהרג את הנפש חיבטל העדות בכך והן לא באו להעיד אלא לראות בלבד. ועמד הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נתכוונו ונתקבצו לכך ונמצא א' מאלו שנתוועדו לעדות קרוב או פסול. ויש מי שמפרש כי בזמן ההגדה אומרים להן לראות באתם (אין) [און] להגיד העדות באתם. ויש על הפירוש הזה צ) פירכא ולא חפצנו להאריך. אמנם הדבר שקבלנו מרבותינו הוא שפירשנו. וקי"ל כרבי דאמר רב נחמן הלכתא כרבי ועוד דהא רבא מפרש לטעמיה. ודייקא מתני' בעדות מומן עדות על פה דומיא דעדות נפשות אבל עדות בשטר לא מיפרשא הכא כל עיקר וקי"ל בעדות בשטר תתקיים העדות בשאר וכדחזקיה דאמר בגמרא דגט פשוט (דף קסב:) מילאהו בקרובים כשר ג) וכבר פירשנוהו במקומו:

ביצד העדים

בדיני נפשות. דכתיב והללו העדה^א ומהדרינן לזכותא^ב: אחד דיני ממונות. נמי עדותן בטלה: בזמן שהתרו בהן. וצדיני נפשות כי אמרינן בטלה בזמן שהקרוז או הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתריץ עצובי עזירה: אצל אם לא התרו בהן ולא כוונו להיות עדים דדבר לא בטלה עדות האחרים צעצל ראייתן של אלו דמה יעשו שני אחין שראו עם שלישי מן השוק צאחד שהרג את הנפש: גמ'^א והוא שהעידו בו"ן בתוך כדי דיבור. התם קאמרה מתני' מלה כשנים אצל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כשתי כמות לכל דבר: וב"א אחד ואחד. התחיל להעיד בתוך כדי דיבור של סיומו של תצירו: הרוג יצי". לרבי יוסי דאמר אף צלא התרו שלא נתכוין להעיד הוא מניל את הגדון מפני קורצה הרוג נמי יניל את הגדון שהרי גם הוא ראה והוא קרוז אצל עצמו: כשהרגו מאחוריו. מתקיימין כל המקראות שמחייצין את הרוצח ליהרג: יקום דבר. כתיב צהאי קרא שעשאן לכולם כשנים דהיינו העדים אצל לא צעושי הדבר: היכי אמרינן ד"הו. לקרוז ופסול למדקיניהו אם מתחלה לעדות נתכוונו:

אתיתו אי אמרי לאסהודי אתו נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אי אמרי למיחזי אתו^א מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב נחמן אומר^ב הלכה כרבי^א:

כולם אצל העידו מקלתן בתוך כדי דיבור ומקלתן אחר כדי דיבור א"כ הוי שתי כמות ולא צעינן עד שיזמו כולם^א אצל לענין נמצא אחד קרוז או פסול אף אם נמצא מהני שהעידו לאחר כדי דיבור עדותן בטלה וא"ת מ"ש ויש לומר שגא ושגא דדוקא גצי נמצא אחד מהן קרוז או פסול חשיב כחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור משום שהם אומרים אמת וא"כ עדותן התחיל מראייה שלהם וראייה צבת אחת רק לאחר כדי דיבור לא חשבינן כחד עדות כן נראה למש"ח^א: ^א **אלא** מעתה הרוג יצי". פירוש שהוא צעל דין אי נמי מפני שהוא שוגא ושוגא פסול לעדות^א [ועיין חוס' יצמות כה. ד"ה הוא וכו' צאריכות]: **נרבע** יצי". מפני שהוא שוגא של רוצעו צעל אונסו ולא נראה דהא מוכח פ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) דנרבע לאנסו כשר לעדות ויש ליישב דמנרבע לרצונו פריך דצהכי איירי קרא דכתיב ומתו גם שניהם^א דהיינו צרנן ולהכי פריך יניל הנרבע אפילו יש עדים הרצה דדבר ולא מפני שהוגא כיון שהוא לרצונו אלא מפני שהוא^א קרוז לעצמו וקשה דצמסכת סנהדרין (סג) אמרינן פלוני רצעני לרצוני הוא ואחר מאטרפין להרגו וי"ל דהני מיילי כי ליכא סהדותא מעלמא דרצעו לרצונו וליכא סהדותא אלא מהוא עצמו ואחר ולכן פלגינן לדיצרייה דלגצי ידיה לא מהימנין ליה דקרוז הוא אצל עצמו אצל הכא דאיכא עדים שנרצע לרצונו ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות ואין אנו צריכין לעדותו כלל ועוד אמר הר' יוסף צבור שור דפריך הכי נרצע שהוא קרוז לרצוע יניל וכן הרוג שהוא קרוז להורג יניל^א: **היכי** אמרינן ד"הו. קאי אדיני ממונות צשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו' דניחוי אןן אם התרו צו הקרוז ופסול אם לאו אלא פריך צדיני ממונות דליכא התראה:

לאסהודי אתיותו. קשה דאם כן לא יהרג אדם לעולם דהקרוצים יצאו ויאמרו לאסהודי אחינן ופירש רבינו חיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לאסהודי עם הפסולין אחיתו או למיחזי אחיתו צלא הפסולין ואי אמרי הכשרים למיחזי אחינו צלא הפסולים

אז לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוז או פסול אצל אי אמרי לאסהודי אחינו עם הפסולין הוי עדותן צטילה ומכל מקום חימה קצת היאך יהיו גם העדים כשרים נאמנים לומר לאסהודי אחינן כדי לנטל העדות הוו ליה כחוזר ומגיד כיון שכבר העידו וי"ל דסבירא צ) דכיון דצאין לצית דין עם הכשרים עכשיו נראין הדצרים שמתחלה כולוהו לאסהודי קא אחו דהוכיח סופן על תחלתן:

שמואל אומר הלכה כרבי יוסי. קשה היאך מנינו ידינו ורגליו כשנותנין גט שיש צמעמד קרוצים והיה לנו לומר דעדות הכשרים צטל והאי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש צה מיתת צית דין וטעם דפרישית לעיל ג) גצי עדות נפשות שיך נמי צגט וגם

לרבי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרוצים להעיד לכן נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא צאותן שמעידים צפני צ"ד אצל צעצל ראייה לחודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יניל והא אינו הולך להעיד צצית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינן צאין להעיד צצ"ד עדותן בטלה ומשני צצמקיימי דבר הכתוב מדצר כלומר כשאין לקיים הדבר צצית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוז או פסול דעדותן בטלה ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חששא אם לא יצאו להעיד צצית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה צזה ויעיד האחד אע"פ שכבר העיד אחיו צצ"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיבור מכל מקום עדותן בטלה משום דמקשינן שלשה לשנים ד) נמצא קרוז או פסול^א צזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה צעינן תוך כדי דיבור^א:

בגון שבא והכחו הכאת מות מאחוריו שאינו מכיר מי הכהו כדי להעיד אלא העדים הן בלבד שראוהו והן המעידין עליו וכן הנרבע כיוצא בו כשרבעו מאחריו ולא ראהו. ואקשינן ההורג (והנרבע) [והרובע] שאי אפשר לומר שלא ראו אם יודו ויצלו ותבטל העדות כולה שהרי נכללו עמהן קרובין. ואוקימ' על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר אם נמצא במעידיו עדות קרוב או פסול בטלה העדות אבל בבעלי הדין לא. מדחינן לרבא דהוא בתרא מפרש טעמא דרבי (שמעון) [שמענין] מינה דהילכתא כותיה סבירא ליה. ודאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איוון] דרך זו התראה ששנה במשנתנו. ואמר אמרינן להו למיחזי אתיותו שמה שמעתם צעקה ורצתם לראות מה היא ולא לעדות נקבצתם ונודמן לכם וראיתם שזה הרג את זה או נודמן לכם וראיתם שזה הלוח לזה כך וכך מומן אם כן ראיתם מה יעשו שני אחין שראו אחד שהרג את הנפש חיבטל העדות בכך והן לא באו להעיד אלא לראות בלבד. ועמד הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נתכוונו ונתקבצו לכך ונמצא א' מאלו שנתוועדו לעדות קרוב או פסול. ויש מי שמפרש כי בזמן ההגדה אומרים להן לראות באתם (אין) [און] להגיד העדות באתם. ויש על הפירוש הזה צ) פירכא ולא חפצנו להאריך. אמנם הדבר שקבלנו מרבותינו הוא שפירשנו. וקי"ל כרבי דאמר רב נחמן הלכתא כרבי ועוד דהא רבא מפרש לטעמיה. ודייקא מתני' בעדות מומן עדות על פה דומיא דעדות נפשות אבל עדות בשטר לא מיפרשא הכא כל עיקר וקי"ל בעדות בשטר תתקיים העדות בשאר וכדחזקיה דאמר בגמרא דגט פשוט (דף קסב:) מילאהו בקרובים כשר ג) וכבר פירשנוהו במקומו:

פרק ראשון

מכות

ו.

עין משפט נר מצוה

מג א מ"י פ"ה מהלכות עדות הלכה ג סמג גליון ריג:

מד ב מ"י שס פ"כ הלכה ג סמג שס טו"מ שס:

מה ג מ"י פ"צ מהלכות שטעות הלכה יז:

מו ד מ"י פ"כ מהלכות עדות הלכה ג סמג עשין קי טו"מ סי' לח:

מו ה ו מ"י שס פ"ה הלכה ד ה

סמג גליון ריג טו"ש ע"ח"מ סימן לו סעיף א:

הגהות וצינונים

א] בסנהדרין נוסף ואחד שראו: צ] צ"ל א"ר יוסי וכו' מהר"ם (גליון) כוונתו שהפיסקא אינה מדוקדקת וצ"ל הפיסקא א"ר יוסי וכו': ג] צ"ל רבי אומר וכו'. מהר"ם (גליון) כוונתו שהפיסקא אינה מדוקדקת וצ"ל הפיסקא רבי אומר וכו': ד] צ"ל למיחזי אתו עדותן מתקיימת. ומ"ש אח"כ מה יעשו שני אחין וכו' פיסקא בפני עצמה היא. מהר"ם (גליון) אולם ברי"ף ורא"ש כאן ובתוס' בסנהדרין דף ט ע"א ד"ה בזמן וברשב"ם ב"ב דף קיג ע"ב ד"ה ג' שנכנסו הגי' כלפנינו: ה] גירסת מהר"ם (גליון): ו] גי' רשא' דראיית מעשה גרמיה (גליון): ז] הב"ח חו"מ לח אות יד העתק **הכשרים**: ח] ר"ת "מורי שיחיה" והוא רבינו פרץ (פרוך לנר): ט] זה הדיבור וד"ה נרבע הד"א. מהר"ם (גליון): י] צ"ל דכתיב **שניהם מות יומתו** (רש"ש, ע"פ ויקרא כ יג): יא] גי' מהר"ם מפני שהוא [רשע ופסול] לעדות ומיהו קשה כו' **אמר רבא כו' מפני שאדם קרוב אצ"ע צבמו** וי"ל (גליון): ל] צ"ל **גם** בזה (ע"פ תוס' ר"פ):

רבינו חננאל

וכן בחייבי מלקיות אחיא רשע (הוא) [רשע]. כתיב בחייבי מיתות אשר הוא רשע למות ובחייבי מלקיות כתיב והיה אם בן הכות הרשע מה בחייבי כריתות ובחייבי מיתות אין עונשין ואין מזהירין מן הדין כך חייבי מלקיות בחייבי גליות נמי אחיא רוצח רוצח. תניא אין העדים זוממין בהרגין עד שיזומו שניהן וכך אין לוקין ואין משלשין מומן עד שיזומו שניהן. הצדוקין היו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון: על פי שנים עדים או שלשה עדים כו' עד מנין אפילו הן מאה ת"ל עדים. פי' כשם שג' עדים מזימין ב' כך ב' מזימין ג' ומנין אפילו ק' שהעידו שבי' באין ומזימין אותן ת"ל עדים. כלומר כי דין העדות מתקיימת בב' כמו שמתקיימת בק' נמצאת עדות ק' כעדות ב' כך לענין דין הזמה (ק"ב) [ק' וב'] שוים. ואוקימ' למתני' בזמן שק' כולן כל אחד מהן העיד בתוך כדי דבור של חברו דקי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי וכאילו כולן בבת אחת העידו ואינן יכולים האחרונים לומר כי הראשונים הן שחייבוהו ואנחנו לא עשינו כלום: כיון שמשפטי מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף ג' נמצא א' מהן קרוב או פסול כו'. ואקשינן אי הכי לא תתקיים עדות לעולם שהרי ההרוג מגיד עם העדים על ההורג והנה הוא קרוב א) מבטל העדות ויציל ההורג. ודחי' כגון שבא והכחו הכאת מות מאחוריו שאינו מכיר מי הכהו כדי להעיד אלא העדים הן בלבד שראוהו והן המעידין עליו וכן הנרבע כיוצא בו כשרבעו מאחריו ולא ראהו. ואקשינן ההורג (והנרבע) [והרובע] שאי אפשר לומר שלא ראו אם יודו ויצלו ותבטל העדות כולה שהרי נכללו עמהן קרובין. ואוקימ' על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר אם נמצא במעידיו עדות קרוב או פסול בטלה העדות אבל בבעלי הדין לא. מדחינן לרבא דהוא בתרא מפרש טעמא דרבי (שמעון) [שמענין] מינה דהילכתא כותיה סבירא ליה. ודאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איוון] דרך זו התראה ששנה במשנתנו. ואמר אמרינן להו למיחזי אתיותו שמה שמעתם צעקה ורצתם לראות מה היא ולא לעדות נקבצתם ונודמן לכם וראיתם שזה הרג את זה או נודמן לכם וראיתם שזה הלוח לזה כך וכך מומן אם כן ראיתם מה יעשו שני אחין שראו אחד שהרג את הנפש חיבטל העדות בכך והן לא באו להעיד אלא לראות בלבד. ועמד הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נתכוונו ונתקבצו לכך ונמצא א' מאלו שנתוועדו לעדות קרוב או פסול. ויש מי שמפרש כי בזמן ההגדה אומרים להן לראות באתם (אין) [און] להגיד העדות באתם. ויש על הפירוש הזה צ) פירכא ולא חפצנו להאריך. אמנם הדבר שקבלנו מרבותינו הוא שפירשנו. וקי"ל כרבי דאמר רב נחמן הלכתא כרבי ועוד דהא רבא מפרש לטעמיה. ודייקא מתני' בעדות מומן עדות על פה דומיא דעדות נפשות אבל עדות בשטר לא מיפרשא הכא כל עיקר וקי"ל בעדות בשטר תתקיים העדות בשאר וכדחזקיה דאמר בגמרא דגט פשוט (דף קסב:) מילאהו בקרובים כשר ג) וכבר פירשנוהו במקומו:

חשק שלמה על ר"ח א) נראה דצ"ל והנה הוא קרוז אצל עצמו יצטל העדות וכו'. ב) צריעצ"א כי שגאה מפ' ר"ח וז"ל כפי' הזה וצ"ע. ג) דברי ר"ח אלו מוצאין צמי' הרמזין וצרין.